

A Szatmárnémeti tűzoltóság története az Osztrák–Magyar Monarchia és Románia tűzoltóságának fejlődéstörténetébe ágyazva

The history of the Satu Mare Fire Department is embedded in the development history of the fire services of Austria-Hungary and Romania

Scholtz Emánuel István

NKE Rendészettudományi Doktori Iskola, doktorandusz

Email: scholtz.emanuel99@gmail.com

ORCID: 0009-0000-9320-3437 

Dr. Bleszity János ny. tű.
altábornagy, professor emeritus
NKE Rendészettudományi
Doktori Iskola

Email: bleszity.janos@uni-nke.hu

ORCID: 0000-0002-6803-3154 

Dr. Berki Imre
Katasztrófavédelem Központi
Múzeuma,
igazgató

Email: imre.berki@katved.gov.hu

ORCID: 0000-0001-8144-4751 

Prof. Dr. Restás Ágoston tű.
alezredes, PhD,
NKE Rendészettudományi Doktori
Iskola, egyetemi tanár, tanszékvezető

Email: restas.agoston@uni-nke.hu

ORCID: 0000-0003-4886-0117 

Absztrakt:

A cikk röviden áttekinti a szervezett tűzoltás kialakulását, intézményi és jogi kereteit Magyarországon és Romániában, illetve részletesebben kitér Szatmárnémetire, bemutatva egy elfeledett történetet is. A tanulmány hazai és nemzetközi szakirodalom szisztematikus feldolgozásán alapult, ezt kiegészítve szakemberekkel történő egyeztetések során szerzett információkkal. Megállapítható, hogy mind Magyarországon, mind Romániában a tűzvédelmet az ismétlődő vészhelyzetek hívták életre, melyek közösségi összefogást igényeltek. A középkori és újkori önkéntes kezdeményezések idővel professzionális, államilag irányított rendszerre alakultak, eltérő utakon haladva. Szatmárnémetiben a tűzoltóság a 19. században önkéntes egyetként indult, majd részben hivatásossá vált, az 1918 utáni román közigazgatásban pedig katonai jellegű, központosított szervezatként működött tovább. Napjainkra a magyar és román modellek részben közeledtek egymáshoz, de a szervezeti felépítésben most is vannak eltérések, például a rohammentő integrálása a romániai intézménybe. Azonos viszont a tűzoltói hivatás kiemelkedő társadalmi értéke, a magas személyes kockázatvállalás, a folyamatos készenlét és a jelentős fizikai és lelki teherviselés az állomány részéről.

Kulcsszavak: Tűzvédelem fejlődéstörténete, Osztrák–Magyar Monarchia tűzvédeleme, Stift-laktanya tűz, Román katonai tűzoltóság (IGSU/ISU), Szatmárnémeti tűzoltótorony

Abstract:

The article provides a brief overview of the development of organised firefighting and examines its institutional and legal frameworks in Hungary and Romania, with a more detailed focus on Satu Mare, also highlighting a forgotten event. The research is based on a systematic review of domestic and international literature and is supplemented by information obtained through consultations with professionals. It can be established that in both Hungary and Romania, fire protection developed in response to recurring emergencies requiring collective community action. Medieval and early modern volunteer initiatives gradually evolved into professional, state-directed systems, following different paths of development. In Satu Mare, firefighting began in the nineteenth century as a volunteer association and later became partially professionalised; after 1918, under Romanian administration, it operated as a centralised organisation with a military character. In recent times, the Hungarian and Romanian models have partially converged, although differences remain, such as the integration of emergency medical services into the Romanian system. Both systems share the high social value of the firefighting profession, the constant readiness required, and the significant physical and psychological burden borne by personnel.

Keywords: History of fire protection development, Fire protection in the Austro-Hungarian Monarchy, Stift Barracks fire, Romanian military fire service (IGSU/ISU), Satu Mare Fire Tower

1. BEVEZETÉS

A tűz megszelídítése az emberiség egyik legmeghatározóbb vívmánya volt, viszont amilyen fontos szerepet játszott a civilizáció fejlődésében a tűz, olyan rettenetes pusztítást is végzett sokszor a felügyelet alól elszabadulva, szörnyű tragédiákat okozva. A tartós fenyegetettség szükségszerűen hívta életre a közösségi felelősségvállalásra épülő megelőzést és beavatkozást, amelyek idővel szervezeti formát, normatív kereteket és szakmai eljárásokat is nyertek. A történelem ismerete mindenki számára elengedhetetlen, mivel a múlt tapasztalatainak feldolgozása segíti a jelen folyamatainak megértését, és hozzájárul ahhoz, hogy a korábban eredménytelen megoldások helyett hatékonyabbakat keressünk. Azok számára, akik a katasztrófavédelem területén kívánnak elhelyezkedni, illetve már ezen a pályán dolgoznak, kiemelt jelentőséggel bír a tűzvédelem alakulásának áttekintése, amely nem korlátozódhat kizárólag a mai Magyarország földrajzi kereteire, hanem a Trianon előtti történeti térségre is ki kell terjednie. Szatmárnémeti tűzvédelmi történetének vizsgálati indokoltsága abban rejlik, hogy a város hosszú történelmi múltja tekint vissza a középkortól napjainkig. Központjában jelentős építészeti és kulturális emlékekkel rendelkezik, mint például a tűzoltótorony, a katolikus és görögkatolikus székesegyházak, a régi városháza, továbbá a láncos református templom és más műemlékek, amelyek az eltérő korok és közösségi rétegek építészeti hagyományait tükrözik, és ezáltal reprezentatív terepet biztosítanak a tűzvédelem fejlődésének helyi feltárásához a Monarchia kori rendezéstől a 20. századi modernizációig. E célból íródott a jelen cikk, amely a magyarországi intézményesülés történeti folyamatainak bemutatását követően a tűzoltóság fejlődését vizsgálja Szatmárnémetiben, különös figyelmet fordítva egy sikeres, régi tűzoltásra, majd a romániai tűzvédelem szervezeti és jogi átalakulását elemzi, összekapcsolva a regionális sajátosságokat a szélesebb államszervezeti és szakmai modernizáció tendenciáival.

2. MÓDSZEREK

A kutatás módszertani keretét kvalitatív történeti dokumentumelemzés és szisztematikus irodalomfeltárás alkotta, amelyet célzott szakértői egyeztetésekkel egészítettünk ki. A keresés kiterjedt többek között a Magyar Tudományos Művek Tárára (MTMT), a Google Scholar felületére, valamint multidiszciplináris és szabad hozzáférésű gyűjtőoldalakra (pl. Scilit, ScienceDirect, JURN, OpenAlex, BASE). Emellett a szerzők felhasználták a nagy nemzetközi tudományos adatbázisokat is, úgymint a Scopus, a Web of Science, továbbá a regionális forrásokat (pl. Matarka magyar folyóirat-index, valamint Romániában ERRIS és Brain Map). A keresés és forrásgyűjtés során külön hangsúlyt kapott, hogy minél frissebb és relevánsabb tanulmányokat lehessen találni a tűzoltóság történetéről. A kutatás során nagy hangsúlyt kapott elfeledett tűzoltótörténetek megtalálása, ennek érdekében a feltárás „hólabda” jellegű volt, kiemelt szerepet kapott a releváns munkák irodalomjegyzékeinek, hivatkozáslistáinak és idézettségi hálóinak követése, továbbá a fontosabb szerzői életművek áttekintése. A keresés több nyelven történt. Magyarul a következő kereső kifejezések lettek használva: „tűzvédelem története”, „tűzoltóság története”, „önkéntes tűzoltóegylet”, „hivatásos tűzoltóság”, „városi tűzrend”, „tűzrendészeti szabályrendelet”, „tűzőrség”, „tűzoltótorony”, „Szatmárnémeti tűzoltóság”, „elfeledett tűzoltó történet”, „elfeledett történet Szatmárnémetiből”, „Szatmárnémeti elfeledett tűzoltó történet”, „elfeledett tűzoltó hőstett”, „Szatmárnémeti tűzoltótorony”, „Stift-laktanya tűz”, „Monarchia tűzvédelem”, „tűzoltó felszerelés 19. század”, „tűzoltók által végzett árvízi mentés”. Angol nyelven, a nemzetközi kontextus feltárása érdekében, az alábbi kulcsszavak kerültek használatra: “history of fire protection”, “history of firefighting”, “history of fire brigades”, “development of fire brigades”, “volunteer fire brigade”, “professional fire service”, “municipal fire regulations”, “fire safety legislation history”, “history of fire codes”, “urban conflagrations”, “fire tower”, “fire watch tower”, “fire station history”, “steam fire engine”, “hand pump fire engine”, “19th century firefighting equipment”, “fire insurance history”, “Austro-Hungarian Monarchy fire service”, “Central European urban safety”, “firefighters flood rescue”, “fire brigade flood response”.

Román nyelven, a fogalmi és intézményi megfeleltetéshez, továbbá a modern szervezeti háttér vizsgálatához, az alábbi kifejezések kerültek alkalmazásra: „istoria pompierilor”, „istoria serviciului de pompieri”, „pompieri militari”, „pompieri voluntari”, „apărarea împotriva incendiilor”, „prevenirea incendiilor”, „regulament de prevenire a incendiilor”, „legislația privind incendiile”, „istoricul legislației PSI”, „turn de foc”, „turn de observație incendii”, „stație de pompieri”, „echipament de pompieri secolul XIX”, „autospeciale pompieri secolul XIX”, „Inspectoratul pentru Situații de Urgență”, „IGSU”, „ISU”, „servicii de urgență integrate”, „SMURD”, „organizare și atribuții”, „intervenții la inundații pompieri”, „salvări la inundații”, „asigurare împotriva incendiilor”, „Transilvania pompieri”, „istoria incendiilor în Transilvania”, „ordine publică și siguranță urbană”, „protecție civilă istoric”. A kutatási anyag és a bevont szakirodalom kiválasztása során szigorú minőségi és relevancia szempontok kerültek érvényesítésre: előnyt élveztek a tudományosan elismert, lektorált vagy szakmailag kontrollált közlési fórumokon megjelent publikációk, valamint azok a munkák, amelyek a vizsgált témához közvetlenül kapcsolódnak, hivatkozottságuk alapján pedig érdemben beágyazottak a hazai és nemzetközi tudományos diskurzusba. A bevont források körében külön prioritást kaptak a primer anyagok, jogszabályok, hivatalos állásfoglalások, intézményi jelentések, statisztikai adatközlések, eredeti dokumentumok, építő elemzések, a transzparens és követhető hivatkozási apparátussal rendelkező publikációk, valamint az összefoglaló jellegű munkák és jogi-szervezeti elemzések. Az irodalomkutatás célzott szakértői egyeztetésekkel került kiegészítésre, amelyek célja a terminológia pontosítása, az intézményi szerepek és működési logikák értelmezési keretének finomítása, továbbá az eseményleírások kontextusának tisztázása volt.

3. A MAGYARORSZÁGI TŰZVÉDELEM TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

A római korban Pannónia területén a tűzoltás és az éjjeli őrség feladatait a különböző kézműves társulatok, elsősorban a faberek és a centonariusok testületei, collegiumai, látták el. Aquincumban számos tűzoltó vonatkozású emlék, kőfelirat került elő, közülük a leghíresebb és legrégebbi az aquincumi polgárvárosi tűzoltó laktanyánál előkerült víziorgona-maradvány. Ezt a fennmaradt latin tábla szerint 228-ban vásárolta Gaius Iulius Viatorinus, a tűzoltóegylet parancsnoka, s adományozta saját tűzoltói számára. [1]

A tűzvész elleni védekezés középkori, királyi jogszabályokban megjelenő formája I. István korához köthető, aki egyrészt előírta, hogy vasárnap csak a tűzhelyet őrzők maradhatnak távol a templomtól, ez tekinthető az első megelőző tűzvédelmi szabálynak, másrészt a szándékos gyújtogatást súlyos kártérítéssel és büntetéssel sújtotta. A középkor további részében a királyi törvényhozás főként a gyújtogatások megtorlására összpontosított, Mátyás 1462-es törvényei a gyújtogatást a legsúlyosabb bűnök közé emelték, miközben először jelentek meg tűzkárosultakat segítő intézkedések. Werbőczy Tripartituma ezt a szigorú szemléletet folytatta, továbbra is a büntetésre helyezve a hangsúlyt, megelőző előírások nélkül. A 16–17. században a városok saját tűzrendészeti szabályokat alkottak: Pozsonyban már a 15. századtól tűzőrség működött, a 16. századra pedig részletes szabályok íródtak a harangozásra, a víztartalékokra, az oltóeszközökre és a céhek kötelezettségeire; a tűzoltás ekkor még főként tetőbontással, vödörláncokkal és éghető anyagok eltávolításával történt, ám a század közepén megjelenő kézi fecskendő már a modern tűzoltás alapját jelentette [2]

A világ legrégebbi önkéntes tűzoltó alakulatai között említhető a holland mintát követő debreceni diáktűzoltóság, amelyet később különféle elnevezésekkel illettek, például machinista, gépelyes vagy vízipuskás társaság. [3] A jelenség a korai szervezethez jelentőségére utal. Diáktűzoltóságok működtek még Sárospatakon, Hódmezővásárhelyen, Kunszentmártonban, Marosvásárhelyen, Nagyenyeden, Gyulaférváron, Székelyudvarhelyen, Eperjesen, Nagyszombaton, Kalocsán, melyek elsődleges feladata a kollégiumok épületének védelme volt, de a városban keletkezett tüzek oltásában is részt vettek. [1]

A 18. század elején továbbra is a megtorlás dominált: III. Károly 1723-as törvénye a szándékos gyújtogatókat akár elevenen elégetéssel is büntette, ugyanakkor ugyanez az év hozta az első valóban megelőző szemléletű központi intézkedést is, amikor a király a helytartótanácsot bízta meg a tűzvédelem irányításával. Ennek eredményeként 1769-ben Mária Terézia uralkodása alatt megszületett a szabályozás, amely már a tűzőrök szolgálatát, a tűzeseti feladatok pontos elosztását, a vízkészlet és eszközök kötelező készenlétét, a kémények vizsgálatát, a tűzzel dolgozók műhelyeinek biztonságos elhelyezését és a tűzoltó kasszák létrehozását is előírta. Ennek hatására vármegyék és városok – például Békés megye (1772) és Debrecen (1774) – saját részletes tűzrendeket adtak ki, amelyek már fejlett, szervezett megelőzési és tűzoltási rendszert hoztak létre, a lakosság bevonásával és rendszeres tűzvédelmi oktatással. [2]

1788-ban II. József kiadta a kor meghatározó tűzvédelmi jogszabályának számító tűzrendészeti pátenst, mely a mezővárosokra és a falvakra vonatkozott, vagyis a „kerítetlen” helységekre. A városok akkor még többnyire kőfallal voltak körülvéve, ezért minden városnak megvolt a joga, hogy saját maga alkosson tűzrendészeti szabályokat. A pátenst a tűzvédelem négy nagy területét különbözteti meg: mai megfogalmazásban a tűzmegelőzést, a tűzjelzést és riasztást, a tűzoltást, valamint a korban új elemként a tűzvizsgálatot. A szabályozás állami szinten történt, de a tűzvédelem a települések ügye maradt. Mivel II. József halálos ágyán visszavonta, a pátenst inkább csak kísérleti jellegűnek tekinthető. [1]

A 18. század végére a városokban megjelentek az első állandó tűzőrségek, 1797 után Pozsonyban pedig zsidó hitközség is alakított tűzoltó egyletet, ami az önszerveződő védelem erősödését mutatta. Az 1800-as évek elejére a fecskendő, tűzoltókocsi és létrák elterjedésével pedig már jól kirajzolódnak a későbbi hivatásos tűzoltóság alapjai. [2] A reformkorban a tűzvédelem tekintetében is történtek előrelépések. Kossuth Lajos 1827-ben Sátoraljaújhely tűzvédelmére dolgozott ki szabályzatot. A városban az általa kiválasztott emberekből álló tűzoltóság 1863-ig működött sikeresen. [1] Az első, felnőttekből álló önkéntes tűzoltóság 1834-ben alakult meg Aradon, amikor a tűzoltás ügye főként helyi közösségek és civil kezdeményezések eredményeként fejlődött. [3]

A nagy ipari létesítmények megjelenése szükségszerűvé teszi ezek tűzvédelmének biztosítását. 1855-ben megszervezték az I. Császári és Királyi Szabadalmazott Dunagőzhajózási Társaság Óbudai Hajógyárának védelmét. 1860-ban a Budai Ganz gyár alakított tűzoltóságot. Ezek mintájára más gyárak, üzemek is tűzoltóságot működtettek, melyek a létesítményi tűzoltóságok elődei. [1]

A szabadságharc leverését követően a tűzoltó egyesületek alapítását a központi hatalom is akadályozta, amely attól félt, ha engedélyezi hasonló önszerveződő társaságok létrehozását, ezek egy újabb magyar felkelés csírái lehetnek. A külföldi mintát követve sok településen megalakították saját tűzoltóságaikat, mivel felismerték, hogy a céhes tűzoltóságok korszerűtlenné váltak. 1863-ban Sopronban alakult meg a helyi torna- és tűzoltóegylet. A kiegyezés előtti enyhülés hatására a soproni egylet 1866-ban megkapta a működési engedélyt. A kiegyezésig még több városban kíséreltek meg tűzoltó egyesületet alapítani. Egyes források szerint a pesti önkéntes tűzoltó egyesület is 1863-tól számítható. Gróf Széchenyi Ödön ösztönzésére és elnöklétével 1870 december 5-én, tizenhét tűzoltóság ötvenkét küldöttének közreműködésével megalakult a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség. [1]

A fejlődés újabb lépcsőfokaként 1870. február elsején Pesten létrejött a Hivatásos Tűzoltóság, amely Magyarországon alapvető szemléletváltást jelentett a tűz elleni védekezés gyakorlatában, mivel a korábban jellemző, döntően önkéntes, céhes vagy kötelezett jellegű tűzoltással szemben egy állandó, fizetett, szolgálati rendben működő szervezetet hozott létre. Ez az új intézmény biztosította, hogy a városok, elsősorban a rohamosan fejlődő Budapest területén a nap huszonnégy órájában rendelkezésre álljon egy egységesen kiképzett, fegyelmezett és parancsnoki irányítás alatt álló állomány, amely nem alkalomszerűen, hanem hivatásszerűen látta el feladatát.

Az egység a riasztást követően azonnal mozgósítható volt, függetlenül az időponttól, az önkéntesek munkaidejétől vagy elérhetőségétől. A hivatásos tűzoltóság megjelenése különösen azért jelentett előrelépést, mert a 19. század második felében a városiasodás, a sűrűbb és magasabb beépítés, valamint az ipari üzemek és nagy értékű középületek megjelenése jelentősen megnövelte a tűzkockázatot, amelyet a korábbi, eseti jellegű védekezési formák már nem tudtak kellő hatékonysággal kezelni. A fizetett állomány rendszeres kiképzése, a szolgálati fegyelem, az egységes beavatkozási rend és a felszerelések folyamatos karbantartása lehetővé tették a gyorsabb és szakszerűbb beavatkozást, ami döntő jelentőségű volt a tüzek korai szakaszban történő megfékezésében, ezáltal csökkentve az emberéletben és a vagyonban bekövetkező károkat. Mindemellett a hivatásos tűzoltóság létrejöttével a tűzoltást a városi közszolgáltatások sorába emelte, intézményesítette annak finanszírozását és irányítását, valamint hosszú távon megteremtette a modern, szervezett és szakmai alapokon működő magyar tűzoltóság kialakulásának feltételeit [4]. Az 1888. évi tűzrendészeti kormányrendelet felelőssé tette a település önkormányzatát a tűzvédelemért. Tűz megelőzési szabályai között kiemelten foglalkozott az építési szabályokkal, kötelezővé tette a tűzoltáshoz szükséges eszközök beszerzését, s használható állapotban tartását, a tűzoltáshoz szükséges vízkészletek biztosítását, a működésükhöz szükséges tűzoltószerek készletben tartását, bevezette a szabványos tűzoltócsavar-idomot. Így a különböző települések fecskendői azonos tömlőket használhattak. Kategorizálta a tűzoltóságokat: ezek a díjazott (hivatásos) tűzoltóság, önkéntes tűzoltóság és a községi (köteles) tűzoltóság. Ez az első olyan jogszabály, amely a szolgálatban levő tűzoltót hatósági személynek minősítette, meghatározta a tűzrendészeti hatóságot, mint fogalmat. [1]

A tűzvédelem területén sok esetben a formszerű megfelelés került előtérbe, miközben a tényleges felkészültség és a beavatkozás gyakorlati feltételei háttérbe szorultak. A szabályok és szervezeti keretek meglelte önmagában nem jelentett biztosítékot a hatékony tűzoltásra, különösen akkor, ha az eszközök elavultak voltak, a vízszerezés nem volt megoldott, vagy a gyakorlatok nem a valós veszélyhelyzetekre készítettek fel. E hiányosságok ellenére a tűzoltók személyes helytállása és kötelességtudata kiemelkedő jelentőséggel bírt, hiszen a veszély pillanatában nem a formai hiányok, hanem az egyéni bátorság és szakmai elszántság döntött. A közösség védelmében végzett munka gyakran testi épségük kockáztatásával járt, ami a tűzoltókat nemcsak feladatukat ellátó közszolgákká, hanem koruk valódi hőseivé tette, akik a hiányos feltételek ellenére is a humanitás eszméjét szolgálták.[5]

Az első világháborúban az általános mozgósítás során a tűzoltók többségét is behívták katonának, az otthon maradottakra sok feladat hárult. A háború után, a Trianoni békeszerződés következtében az ország elvesztette területének kétharmadát. Így újjá kellett szervezni a közigazgatási rendszert, melynek során figyelembe vették a csökkentett területet, de nem hajtottak végre jelentős szerkezeti módosításokat. A 30.000/1925. B. M. számú tűzrendészeti kormányrendelet megpróbálkozott a hiányok pótlásával, felhívta a figyelmet az 1888. évi rendelet végrehajtásában történt hiányosságokra, mulasztásokra hívta fel a figyelmet, újra elrendelve az abban meghatározott kötelezettségeket. Újnak számított, hogy kötelezhette a gyárak, malmok, nagyobb ipartelepek tulajdonosait, a nagyobb uradalmakat megfelelő tűzoltószerek beszerzésére és készenlétben tartására. Elrendelte, hogy azokon a településeken, ahol van telefonhálózat, ott a tűzoltólaktanya, illetőleg az őrség helye is telefonállomással legyen ellátva. A jogszabály gyakorlatba ültetése azonban lassan haladt. [1] A tűzvédelem fejlesztéséről szóló 1936. évi X. törvénycikk, mint kerettörvény, új lendületet adott a tűzoltóságok szervezésének. Bevezették a tűzrendészeti felügyelői rendszert, a felügyelők szakmai képesítési követelményei elismert szakterületté tették a tűzrendészetet, a tűzrendészeti felügyelők, tűzoltóparancsnokok hivatalból tagjai lettek a törvényhatósági bizottságoknak. A magyar királyi belügyminiszter 180.000/1936 B.M. számú rendelete a tűzrendészetet átfogóan rendezte, rögzítette az összes, a gyakorlati életben addig bevált, valamint a megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyoknak megfelelő tűzrendészeti szabályt. A tűzrendészet középszintű felügyeleti rendszere mellett ekkor épült ki a rendszer felső szintű vezetése is. [1]

A II világháború pusztítása nem kímélte a tűzoltóságot sem. Sok tűzoltó életét veszítette, megsérült a harcokban vagy hadifogságba esett, a felszerelésekben is hatalmas kár keletkezett. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány az 10280/1945 ME. rendelettel alkotta újjá a tűzoltóság és tűzrendészet jogi alapjait. Ez megszüntette a tűzoltóságnak eddigi, jellegük szerint történt elnevezését (hivatásos, önkéntes, köteles és magántűzoltóság), illetve az önkéntes tűzoltó testületeket, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetséget és a törvényhatósági tűzoltószövetségeket. Az egységes magyar tűzoltóságot a Belügyminisztériumnak rendelte alá. A tűzoltóságok vagyont a fenntartó községre, városra, a Magyar Országos Tűzoltó Szövetségét az államra, a törvényhatósági tűzoltószövetségeket a törvényhatóságokra ruházta át. Ez előrevetítette a tűzoltóságok teljes körű államosítását. [1]

Az 5090/1948. (V. 13.) kormányrendelet létrehozta az egységes állami tűzoltóságot, erős központi irányítással, megszüntette a korábbi városi (fővárosi) tűzoltóságok széttagozottságát, önállóságát és a tűzrendészeti érdekeket figyelembe véve egyes üzemi tűzoltóságokat is állami tűzoltóegységekké szervezett át. A parancsnokságok vezetői állományát választás helyett kinevezéssel iktatták be, ami lehetőséget biztosított a hatalomnak a korábbi vezetők eltávolítására. A tűzoltóságok tagjai katonai rendfokozatot kaptak és ennek alapján sorolták őket a rendfokozathoz megállapított fizetési fokozatba, illetve bevezették a szovjet típusú egyenruházatot. 1950-től megszüntették az Országos Tűzoltó Főparancsnokságot, a tűzrendészeti szervezetet és tevékenységét a Belügyminisztériumban megalakult V. Tűzrendészeti Főosztály irányította. Ezzel megtörtént a teljes körű centralizálás. [1] [6]

Az új Tűzrendészeti Kódex, amely magába foglalta az 1956. évi 13. számú törvényerejű rendeletet, valamint a 30/1956. (IX. 8.) MT és a 4/1957. (XI. 19.) BM-rendeleteket, jelentős változást hozott. Az 1956. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetről szabályozta a tűzrendészet három területét – a megelőző, mentő és felderítő területeket. A tűzoltási feladatokat az állami, az üzemi és községi hivatásos és önkéntes tűzoltóságok látták el. A Tűzrendészetről szóló 4/1957. (XI. 19.) BM-rendeletet a forradalom leverése után adták ki, ez hatályon kívül helyezte a 180.000/1936. BM-rendeletet, és a korabeli gazdasági kontextusba ágyazottan szabályozta a tűzvédelmet. A Tűzrendészetről szóló 1/1963. (VII. 5.) BM-rendelet tudományos megalapozottsággal új osztályozási és elemzési kritériumokat határozott meg, mint például az A-B-C-D-E tűzveszélyességi osztályok, éghetőségi, tűzállósági fokozatok stb., melyek lehetővé tették a tűzveszélyesség és tűzállóság összefüggései alapján a differenciálást. Majd a tűzrendészeti jogszabályokat a 1973. évi 13. számú törvényerejű rendelet, és ennek végrehajtására a 14/1973. (VI. 2.) MT-rendelet, valamint a 4/1974. (VIII. 1.) BM-rendelettel korszerűsítették, 1972. január 1-jétől az állami tűzoltóság területi szerveit az illetékes tanácsok irányítása alá helyezték. Ezek után kiadták a tűzoltási szabályzatok különös részeit: a repülőgéptűzek, olaj- és gázküttűzek, tűzveszélyes folyadéktűzek stb. oltására vonatkozóan. [1] [7] [8]

A rendszerváltozást követően a tűzoltás és a műszaki mentés feladatköre alapvetően átalakult: az állami irányítás helyett ezek a tevékenységek az önkormányzatok hatáskörébe kerültek, míg a tűzvédelmi hatósági jogkört a tűzoltó-parancsnokság székhelye szerinti önkormányzat jegyzője gyakorolta. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény a tűzvédelemről való gondoskodást választható önkormányzati feladattá tette, ugyanakkor az országot felosztották a készenléti tűzoltó egységekkel rendelkező önkormányzatok között, amelyek számára a tűzoltási és műszaki mentési tevékenység kötelező közszolgáltatássá vált. Az 1991. évi XX. törvény ezt a kötelezettséget kizárólag a hivatásos tűzoltósággal rendelkező önkormányzatokra írta elő, rögzítette az önkéntes tűzoltóságok társadalmi szervezeti jellegét, és megerősítette a jegyző hatósági szerepét. Az 1993-ban létrehozott Tűz- és Polgári Védelmi Országos Parancsnokság a tűzoltási és polgári védelmi feladatok összehangolására tett első kísérlet volt, majd az 59/1995. (V. 30.) kormányrendelet alapján 1995. július 1-jével az önkormányzatok átvették a tűzoltóság működtetéséhez szükséges állami vagyont és eszközöket. [1] [9]

1996. évi XXXI. törvény szabályozta a tűz elleni védekezést, a műszaki mentést és a tűzoltóság szervezeti rendjét. Ebben a törvényben és a hozzá kapcsolódó jogszabályokban a tűzoltóságot, mint közszolgáltatást határozták meg, amelyet részben az önkormányzatok hatáskörébe (hivatásos önkormányzati tűzoltóságok) utaltak, részben önkéntes egyesületek biztosítanak. [1] [10]

2012-ben gyökeres átalakítást hajtottak végre a szervezésben, a 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről kimondta, hogy a tűzoltás és műszaki mentés állami feladat, azaz központi állami felelősség. Ennek értelmében a korábbi önkormányzati tűzoltóságok hivatásos állománya átkerült az állam, pontosabban a Belügyminisztérium alárendeltségébe, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) irányítása alatt. Így Magyarországon is egy centralizált, hierarchikus rendszer jött létre, és a technikai felszereltség folyamatosan megújul. [11]

4. A SZATMÁRNÉMETI TŰZOLTÓSÁG BEMUTATÁSA, ELFELEDETT TÖRTÉNET

Szatmárnémetiben a XVIII. században már működött tűzország a régi városháza (Tornyos ház) tornyából, mely a mai Pannónia (Dacia) szálló helyén állt. A XIX. század első felében a város sokszor szenvedett jelentős károkat tüzesetek miatt. A házak nagy része fából készült, a tetők zsindelyből vagy szalmából készültek, ezért egy viszonylag kisebb tűz is komoly pusztítást okozhatott. Az évszázadok során elszenvedett veszteségek megmutatták, hogy a tűz elleni védekezés közös feladat, ezért a céhek tagjai kötelesek voltak részt vállalni az oltásban, saját eszközeiket használva. [12] Ennek a védekezési mechanizmusnak a korlátai nyilvánvalóak voltak, így az iparosodó város polgárai úgy döntöttek, hogy Budapest és más vidéki nagyvárosok gyakorlatát követve létrehoznak egy önkéntes tűzoltóegyletet, mely hatékonyabban tud fellépni szükség esetén. 1875-ben alakult meg hivatalosan a tűzoltó egyesület, melynek szabályzatát a városvezetés hagyta jóvá, alapító tagjai között ott volt a polgármester, Grabowieccky Jusztin Leó tornatanár, Kiss Gedeon városi főkapitány, Herman Mihály ügyvéd, a későbbi polgármester, akik mögé sokan felsorakoztak. [13] Az 1890-es reformok nyomán pedig hivatásos tűzoltóságot tartottak fenn. [14]

Az első években a tűzoltóegylet tagjai kezdetleges eszközöket, főként kézi fecskendőket és vödöröket használtak az oltásnál. A vízellátás komoly kihívást jelentett, mivel Szatmár talajvízviszonyai miatt a kutak mélyen feküdtek; a tűzoltóknak kemény munkát jelentett a mély kutakból elegendő víz felszínre hozatala. [14]

Jékei (Junk) Károly főparancsnok 1879-től vezette az egyesületet, és elsőként törekedett speciális vízszállító eszközök (például lajtoscocsik, fecskendők) beszerzésére. A városi vezetés szintén folyamatos gondot fordított az egyesület felszerelésére hatékonyabb eszközökkel. 1879-ben a város például új, korszerű víznyomó gépet (fecskendőt) vásárolt az önkéntes tűzoltóknak, és ugyanebben az évben kiépítettek egy telegráf-alapú vészjelző rendszert, mellyel lehetővé vált a gyors riasztás. [14]

A korszak egyik nagy tüzesete a Stift-laktanyában történt. Ez az emeletes kaszárnyaépület a város egy régi, sűrűn lakott részében állt, és a császári és királyi hadsereg helyi alakulatainak biztosított szállást. A „Stift” elnevezés arra utalhatott, hogy eredetileg egyházi (alapítványi) épület lehetett, amit később katonai célra hasznosítottak. Egy nyári napon borult lángba az egyik szárnyépület, a tűz gyorsan terjedt a padláson és a tetőn, a füst elárasztotta a környéket. Késedelem nélkül megkongatták a vészharangot, és riasztották az önkéntes tűzoltókat. Ők a helyszínre sietve, Jékei (Junk) Károly parancsnoksága alatt kézi fecskendőkkel és tömlőkkel rögtön három oldalról kezdték meg a beavatkozást. Az egyik részen a tetőt létrákról oltották, a másik részen a földszinten és az udvaron fékezték meg a tüzet, a harmadik részen pedig a környező épületek felé akadályozták meg a lángok terjedését. A korabeli beszámolók dicsérték a tűzoltók bátorságát, fegyelmét. A katonákkal együttműködve menekítették ki az embereket az érintett laktanyaszárnyból, miközben a tetőgerendák már izzottak a fejük felett.

A fojtogató füst és a perzselő hőség ellenére a tűzoltók „lángoló szívvel oltották a lángot” – ahogy Thurner Albert, a tűzoltók egy későbbi krónikása fogalmazott. Egyes helyeken tűzgátat hoztak létre, baltával és horoggal megbontották a roskadozó tetőt, égő falakat döntöttek le, hogy megállítsák a tűz elharapózását. A szervezetség és hősies erőfeszítés meghozta a sikert, megfékeztek a tüzet, nem érte el az egész laktanyát, sem a környező épületeket. Egyetlen ember sem vesztette életét, nem robbantak fel a lőszerraktárak. Az oltás után a tűzoltókat igazi hősként ünnepelték, a Szatmári Hírlap méltatta helytállásukat, és hangsúlyozta, hogy „egy hajszálon múlt” a katasztrófa elkerülése. A katonai parancsnokság hivatalos levélben mondott köszönetet a város tűzoltóinak, a helyi közösség pedig hamar gyűjtést indított a megsérült tűzoltók és családjaik megsegítésére. Mindezek mellett a katonaság is kifejezte háláját és elismerését, 1882 végén a szatmári császári és királyi tisztikar 200 forintot adományozott a tűzoltóegyletnek „a Stíft-laktanya égése alkalmával tanúsított buzgalmuk jutalmául”. Az adományt a helyi magyar királyi honvéd tisztikar további 30 forinttal egészítette ki. Ezeket egy betegsegélyező alap létrehozására fordították, melyből a szolgálat közben megsérült vagy megbetegedett tűzoltókat támogathatták. Ezzel példát adtak más egyesületeknek is, mivel ez volt az első ilyen jellegű pénztár Szatmárnémetiben. [14]

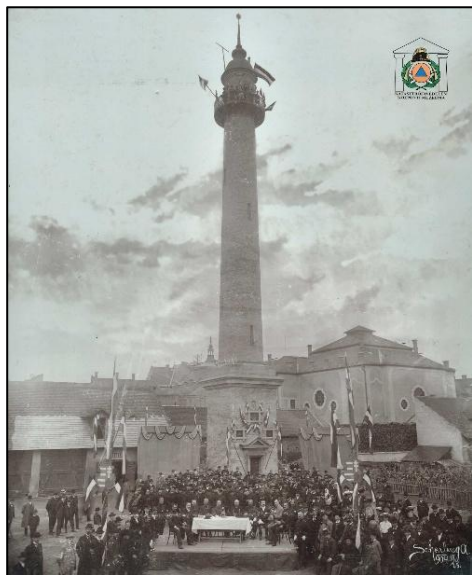
1888 tavaszán az árvíz elöntötte a város nyugati részét, átszakadt a gát, és az utcák percek alatt víz alá kerültek. Az ár 633 cm magasan tetőzött. A tűzoltók ebben az esetben is önfeláldozóan és bátran avatkoztak be, csónakokkal és kötelekkel siettek az elöntött házakban rekedt emberek mentésére, bizonyítva, hogy szükség esetén mindig lehet rájuk számítani. [15]

Az 1880-as évek végére a város fejlődése felgyorsult, épültek az első emeletes bérházak, gyárak, megjelent a villamos közvilágítás, és a lakosság száma is gyarapodott. A tűzoltóságnak új kihívásokkal kellett szembenéznie. Ferenczy János személyében 1890-től új parancsnok került az egyesület élére, aki felismerte, hogy változtatásra van szükség, és részben hivatásos jellegűvé tette a tűzoltóságot, összekapcsolta a közvilágítás üzemeltetésével is (a lámpagyújtogató és utcaseprő személyzetet a tűzoltósághoz rendelték), hogy a fizetett állomány létszáma bővüljön és a város erőforrásait is hatékonyabban használja. 1892-ben a város telkeket biztosított egy új tűzoltóórs számára a Rákóczi utcában, ahol fel is építették a csendőrséggel közös, korszerűnek számító, emeletes laktanyát és szertárat. [14]

1903-1904 folyamán Meszlényi Gyula római katolikus püspök saját költségén, 20.000 aranykoronából, megépíttette a város szívében a Tűzoltótornyot, egy 45 méter magas, henger alakú őrtornyot, négyzetes alaprajzú alsó szinttel, díszes párkánnyal, bejárata felett timpanonnal, mely szép példája a századfordulós eklektikus építészetnek. A torony nyitott erkélyéről a város teljes területe belátható volt, így az állandó ügyeletes figyelő idejében felfedezhette a legkisebb füstöt vagy lángot. Az átadás nagy ünnepség keretében történt, a tűzoltók bemutató gyakorlatot tartottak, melynek során szándékosan lángra lobbantottak egy kisebb fa építményt az udvaron, majd a közönség szeme láttára eloltották. A Tűzoltótorony felújítva ma is áll, a város egyik nevezetessége, múzeumként és kilátóként működik. A torony mellé 1906-ban elkészült az új laktanya is, így biztosítva még jobb feltételeket a tűzoltók munkájához. [14] [15] Boromisza Tibor katolikus püspök szintén segítette a tűzoltókat, 1913-ban egy motoros fecskendő adományozott az egyesületnek. Ez volt a város első tűzoltó automobilja, mely nagy műszaki előrelépést jelentett a lövontatású fecskendőkhöz képest. [14]

1918 után Szatmárnémeti – a trianoni döntést követően – Románia része lett, így tűzoltósága is a román rendszerbe tagozódott be. A két világháború közti időszakban a korábbi önkéntes egylet átalakult: létrejött a Szatmárnémeti Katonai Tűzoltóalakulat, amely a román Katonai Tűzoltó-felügyelőség (Inspectoratul Pompierilor Militari) alá tartozott. A 20-as, 30-as években Erdély-szerte államosították és militarizálták a tűzoltóságokat, így Szatmáron is hasonló szervezet jött létre. [15] [16] 1940-ben, a második bécsi döntés után Magyarország visszakapta korábbi területei egy részét, így a Tűzoltóság Szatmárnémetiben is, mint más észak-erdélyi városokban, ismét a magyar rendszer részét képezte 1944 októberéig. Ezt követően visszatért a Román rendszer.

Az első ábrán a Szatmárnémeti tűzoltótorony látható az avatóünnepség alkalmával, a másodikon pedig a torony 2025-ös állapota.



2. ábra: Szatmárnémeti tűzoltótorony avatóünnepség 1904-ben (Forrás: Katasztrófavédelem Központi Múzeuma)



1. ábra: Szatmárnémeti tűzoltótorony 2025-ben (Forrás: Katasztrófavédelem Központi Múzeuma)

5. A ROMÁNIAI TŰZVÉDELEM TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

A román fejedelemségekben a XIX. században hozták létre az első szervezett tűzoltó-alakulatokat, katonai jelleggel. 1844-ben Havasalföldön (Țara Românească) Bibescu fejedelem alapította az első katonai tűzoltóegységet, az úgynevezett Roata de Pompieri-t (tűzoltókerék) Bukarestben. Alexandru Ioan Cuza uralkodása idején (1859–1866) a nagyobb városokban már működtek félkatonai tűzoltóalakulatok, melyek vezetését tartalékos tisztekre bízta. Megemlítendő a 1868-as honvédelmi törvény, amelyet a két román fejedelemség egyesülése után hoztak, és amely kimondta, hogy a tűzoltó alakulatok a hadsereg részeként, katonai fegyelem alatt működnek, Bukarestben és Jászvásárban (Iași), valamint a nagyobb városokban állomásoztatva. [17] [18] 1877-ben készítették el az első hivatalos tűzoltósági szolgálati szabályzatot, amely egységesítette az eljárásokat. [19] 1925-ben (Trianon után) Romániában elfogadták az első általános törvényt a tűzvédelemről, amely országos szinten szabályozta a tüzesetek megelőzését és oltását. Gheorghe Pohrib ezredes volt, aki 1920–1937 között átfogó reformokat vezetett be, és országsszerte több mint 50 új tűzoltóegységet hozott létre. A két világháború között így kialakult a román tűzoltóság országos hálózata, amely magába foglalta a nagyvárosi hivatásos alakulatokat és a kisebb településeken működő önkéntes egységeket is. A második világháború után, a szocializmus éveiben a tűzoltóságot is átszervezték, de tovább működött, mint belügyi katonai alakulat. [16] [20]

Jelenleg a romániai hivatásos tűzoltóság a Belügyminisztérium alárendeltségében működik, mint centralizált, katonai jellegű állami szervezet. Jogi keretét modern törvények és rendeletek adják, amelyek az elmúlt két évtizedben születtek meg és folyamatosan korszerűsödnek. A rendszer integrálja a tűzoltást, műszaki mentést, sürgősségi egészségügyi ellátást (SMURD) és a katasztrófavédelmet. 2004 decemberében hozták létre az Országos Sürgősségi Események Felügyeletét (Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, IGSU), mely a Katonai Tűzoltótestület és a Polgári Védelmi Parancsnokság egyesítésével jött létre.

Minden megye (illetve Bukarest külön) rendelkezik egy ISU-val, amely magában foglalja a hivatásos tűzoltóságot, a SMURD rohammentő szolgálatot és a polgári védelmi egységeket is. Az ISU-k fő feladatai közé tartoznak a tűzvédelem és tűzoltás, műszaki mentések végrehajtása (közúti baleseteknél, árvíznél, földrengésnél, veszélyes anyagok szivárgásánál stb.), elsősegélynyújtás a mentősökkel együttműködve, továbbá a tüzesetek utólagos kivizsgálása. Az IGSU feladata integrálni és koordinálni a nemzeti veszélyhelyzet-kezelési rendszert, így az ország valamennyi hivatásos tűzoltó-alakulatát (a megyei felügyelőségeket) is központilag irányítja, illetve a 2016-os kormányrendelet alapján a kockázatkezelési tervet is kidolgozza. Mivel a romániai tűzoltóság katonai jellegű, a személyi állomány tagjai katonai rendfokozatokkal rendelkeznek és hierarchikus parancsnoki láncban szolgálnak. [21]

A jogi keretet több fontos jogszabály határozza meg. Az Országos Sürgősségi Események Kezelési Rendszeréről szóló 21/2004 számú sürgősségi kormányrendelet lefektette a katasztrófavédelmi rendszer alapjait. A hivatásos tűzoltóság szervezetét és feladatait az 1492/2004 számú kormányhatározat foglalja magába, amely meghatározza a professzionális sürgősségi szolgálatok szervezésének, működésének és hatásköreinek alapelveit. A tűzvédelem és tűzoltás általános követelményeit a 307/2006. számú törvény szabályozza. Ugyancsak ide kapcsolódik a 481/2004. számú törvény a polgári védelemről, hiszen Romániában a tűzoltóság és a polgári védelem integrált módon működik a sürgősségi felügyeleti rendszerben. Emellett számos belügyminiszteri rendelet és kormányrendelet tartalmaz részletszabályokat – például a 88/2001. számú kormányrendelet a közösségi sürgősségi szolgálatok létrehozásáról, vagy a belügyminiszter 360/2004. számú rendelete a hivatásos sürgősségi szolgálatok szervezeti felépítésének és felszereltségének teljesítménykritériumairól. Romániában minden önkormányzatnál kell működtetni egy önkéntes készenléti szolgálatot (Serviciu Voluntar pentru Situații de Urgență, SVSU), illetve a magas kockázati besorolású intézményeknek és gazdálkodó szervezeteknek magán tűzoltószolgálatot (Serviciu Privat pentru Situații de Urgență) kell létrehozniuk. [22]

A hivatásos tűzoltók ellenőrzik és segítik ezeknek az egységeknek a felkészülését, és ezekre hárul a gyors beavatkozás feladata a professzionális egységek kiérkezése előtt. Hargita megyében például 67 önkéntes és 9 magán készenléti egység működik. Felszereltségük alapján két kategóriába oszthatók: az első kategóriájú önkéntes egységeknek még nincs saját tűzoltóautójuk, míg a második kategóriájúak már rendelkeznek járművel és felszereléssel is. [23] Az Eurostat adatai szerint 2022-ben Románia költötte GDP-arányosan a legtöbbet tűzoltósági szolgáltatásokra az EU-ban (a kormányzati kiadások 0,7%-át), míg az uniós átlag 0,5% volt. 2023-ban mintegy 21.900 hivatásos tűzoltó dolgozott az országban, ami a foglalkoztatottak 0,29%-a volt, ugyanebben az évben az Európai Unióban 362 400 hivatásos tűzoltó dolgozott, ami az uniós foglalkoztatás 0,18% tette ki. A romániai hivatásos tűzoltók száma évről évre csökken, holott a klímaváltozás miatt gyakoribbá váló erdőtüzek egyre nagyobb kihívást jelentenek számukra. [24]

6. KÖVETKEZTETÉS

A feltárt eredmények alapján a tűz elleni szervezett védekezés fejlődése Magyarországon és Romániában nem egyszerűen technikai vagy adminisztratív folyamatként értelmezhető, hanem olyan összetett társadalmi válaszként, amely a közösségeket érő ismétlődő és nagy kockázatú eseményekre adott kollektív alkalmazkodás eredménye. A tűz, mint veszélyforrás, sajátosságánál fogva nem egyéni szinten kezelhető: térben gyorsan terjed, időben kiszámíthatatlan, következményei pedig nemcsak az érintett épületre, hanem a teljes környezetre kihatnak.

Ebből következően a tűz elleni védekezés minden történeti korszakban olyan szervezeti megoldásokat kényszerített ki, amelyek túlmutattak az egyéni felelősségen, és a közösségi együttműködés különböző formáit hívták életre. A kezdeti időszakban a jogszabályokban a tűz elsősorban rendbontásként és erkölcsi vétségként jelent meg, amelyre a közösség szigorú elrettentéssel reagált. Ez a megközelítés azonban önmagában nem bizonyult alkalmasnak a tüzesetek gyakoriságának és pusztító hatásának mérséklésére. A fordulat akkor következett be, amikor a figyelem fokozatosan áttevődött a tűz kialakulásának feltételeire, a veszélyek felismerésére és a felkészültség növelésére. A városi tűzrendek, az őrszolgálatok, a meghatározott eszközkészletek és a lakosság bevonása mind azt jelzik, hogy a védekezés egyre inkább szervezett, előrelátó és rendszerjellegű tevékenységgé vált. Tudományos szempontból ez a változás a reaktív magatartásról a preventív gondolkodásra való áttérésként értelmezhető, amely a modern kockázatkezelés egyik alapvető ismérve. A 19. században megjelenő önkéntes tűzoltó egyesületek különösen fontos szerepet játszottak ebben az átmenetben. Ezek a szervezetek nem pusztán emberi erőforrást biztosítottak, hanem új működési kultúrát is teremtettek: fegyelmet, szakosodást, rendszeres gyakorlást és eszközhasználatot. Értelmezésem szerint az önkéntes mozgalom sikerének kulcsa nem elsősorban az eszközökben, hanem a társadalmi beágyazottságban rejtett. Azok a közösségek, amelyek sajátjuknak érezték a tűzoltóságot, mint például Szatmárnémeti, hajlandóbbak voltak erőforrást, időt és figyelmet fordítani a védekezésre. Ugyanakkor az önkéntesség inherens korlátai is jól láthatók: a felszereltséggel kapcsolatos eltérések, a személyi állomány változékonysága és az eltérő felkészültségi szintek hosszabb távon működési feszültségeket eredményeztek. Ezek a korlátok magyarázzák, hogy a védekezés egyre inkább professzionális irányba mozdult el, egységesebb szervezési elvek és folyamatos készenlét iránti igénnyel. 1870. február 1-jén Pest város tanácsa – belátva, hogy az addigi önkéntes alapon működő tűzország nem elegendő – létrehozta az első hivatásos tűzoltó alakulatot, melynek parancsnoka gróf Széchenyi Ödön lett. Ő továbbra is az önkéntes tűzoltóság főparancsnoka is maradt, így hidat képezett a két rendszer között. Szatmárnémetiben Ferenczy János, aki 1890-től látta el a parancsnoki tiszteket, ismerte fel, hogy professzionális alakulatra van szükség, és részben hivatásossá tette a tűzoltóságot.

A román és a magyar tűzoltóság fejlődése számos ponton eltérően alakult a történelem során. Míg Magyarországon a 19. században a tűzoltás ügye elsősorban önkormányzati és civil kezdeményezésként indult, az Osztrák–Magyar Monarchia magyar felében a tűzvédelem sokáig a városok és falvak önkéntes egyesületein alapult, addig a Román Fejedelemségekben (Moldvában és Havasalföldön) katonai tűzoltó alakulatok működtek (pl. Bukarestben 1844-től), vagyis a román megközelítés inkább a központi hatalom által irányított, professzionális erő kialakítását jelentette. Szatmárnémeti fejlődéstörténete a tűzvédelem szempontjából jól értelmezhető „mikrotörténeti laboratóriummént” szolgál. Az önkéntes tűzoltóegylet 19. századi megjelenése nem csupán egy intézményalapítási aktus, hanem a városi társadalom kockázateszlelésének és kollektív cselekvőképességének kifejeződése volt. A Stíft-laktanya tüzesetének narratívája tudományos értelemben több okból is releváns. Egyrészt megjeleníti a korabeli beavatkozási taktika (kézi fecskendők, tetőbontás, tűzgátképzés) tipikus elemeit, másrészt rávilágít a „szervezeti fegyelem” és az együttműködés (tűzoltók és katonaság) teljesítményre gyakorolt hatására. A beavatkozás körül kialakult társadalmi reakció – elismerések, adományok, betegsegélyező alap létrehozása – pedig azt jelzi, hogy a tűzoltóság legitimációja és a társadalmi támogatottság már a 19. század végén kézzelfogható, intézményes formákat öltött. A további események rávilágítanak arra, hogy a városvezetés és a tűzoltóegylet felismerte a technikai fejlődés, az infrastruktúra, valamint a más tűzoltó alakulatokkal való együttműködés fontosságát, ily módon kijelölve az utat a folyamatos megújulás felé.

A szocializmus időszakában mindkét országban fokozódott az állami szerep: Romániában ez folyamatosság volt (a tűzoltóság végig belügyi katonai erő maradt), Magyarországon pedig 1948 után államosították a nagyvárosi tűzoltóságokat is. A modern korban, különösen a 2000-es években, a román és magyar tűzoltóság szervezeti modellje közeledett egymáshoz. Románia 2004-ben létrehozta az integrált katasztrófavédelmi rendszerét (IGSU és megyei ISU-k), Magyarországon pedig egy hasonló reformra 2012-ben került sor. Jelenleg mindkét országban a Belügyminisztérium fennhatósága alatt működnek, állami finanszírozással, hivatásos szolgálati jogviszonyuk van, rendfokozatokat kapnak (például tűzoltó főhadnagy, százados stb.), és szolgálati szabályzatukat a katasztrófavédelmi előírások határozzák meg. Mindazonáltal maradtak különbségek is a két ország tűzoltóságai között. Az önkéntes tűzoltómozgalom Magyarországon mélyen gyökerező hagyomány, és a mai napig fontos kiegészítője a hivatásos erőeknek. Jelenleg is több száz önkéntes tűzoltó egyesület működik az országban, amelyek közül sok részt vesz a beavatkozásokban a hivatásos egységekkel együttműködve. Romániában szintén léteznek helyi önkéntes tűzoltószolgálatok (SVSU-k), de ezek működése szigorúan az önkormányzatokhoz és az ISU-k felügyeletéhez kötött, és az utóbbi évekig kevésbé voltak felszerelvek, mint magyar társaik. Eltérés továbbá, hogy a román rendszer magába foglalja a sürgősségi egészségügyi ellátást, azaz a rohammentőket (SMURD), olyan komplex szolgáltatási modellt hozva létre, amely az időkritikus beavatkozásokban a „mentés–orvoslás–kiszabadítás” folyamatát intézményesen kapcsolja össze. A magyar modell a szakosodást részesíti előnyben, az egészségügyi mentést az Országos Mentőszolgálat egységei végzik. Figyelembe véve ezt a szervezeti különbséget a tűzoltók létszáma az összlakossághoz képest nem hasonlítható össze a két országban, mivel a közölt adatok tartalma nem azonos.

Figyelembe véve, hogy mindkét ország az Európai Unió része, a határon átnyúló együttműködés elmélyítése egy olyan rendszerszintű fejlesztés, amelynek megvalósításához Szatmárnémeti megfelelő helyszíne lehetne, és amely a jelenlegi keretek között is kivitelezhető: közös magyar–román gyakorlatok, szakmai tapasztalatcserék és egymás jó gyakorlatainak átvétele révén mindkét fél profitálhat, miközben ez nem sérti egyik ország szuverén rendszerének működését sem. A szervezeti és rendszerlogikai kategóriákon, a technikai felszereltségen túl a tűzoltói tevékenység lényegi dimenziója az a személyes kockázatvállalás, amelyet a beavatkozók nap mint nap vállalnak. A tűzoltók szerepe a vizsgált korszakokban és helyszíneken folyamatosan olyan felelősségteljes tevékenységként jelenik meg, amelyben a hiba ára azonnali és végzetes lehet. A beavatkozás környezete gyakran információszegény és dinamikus: füsttel telített terek, instabil szerkezetek, hőhatás, robbanásveszély, a pánik és tömeghatás jelenségei, valamint az időnyomás egyszerre alakítják a döntési helyzetet. Ebben a közegben a tűzoltók teljesítménye nem pusztán „feladatvégrehajtás”, hanem olyan professzionális és morális helytállás, amely a közösségi biztonság fenntartásának egyik legfontosabb – ugyanakkor leginkább kockázatos – pillére. Tudományos értelemben ez a munka a fizikai veszélyeztetettség mellett jelentős pszichés terheléssel, krónikus stresszel, alváshiánnyal és a traumatikus események ismételt átélésével is jár; vagyis a tűzoltói hivatás társadalmi értéke nemcsak az életmentésben, hanem a vállalt terhek láthatatlan részében is mérhető. A hősiesség fogalma ebben az összefüggésben nem pusztán retorikai elem, hanem empirikusan is megragadható jelenség, amely a folyamatos készenlétből, a veszélyhelyzetekben meghozott döntésekből és a saját testi épség kockáztatásából áll össze.

7. IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Berki I. *A szervezett tűzvédelem 150 éves magyarországi története*. BM OKF, Budapest. ISBN: 978-615-80429-9-4, 2020
- [2] Komjáthy L., Gál L. *Szakmatörténet* pp. 7-70. 2025
- [3] Heizler Z. „A Magyar Tűzoltó Szövetség százötven éve” ISBN 978-615-00-5969-3, pp. 7-11 [Online]. Elérhetőség: <https://tuzoltoszovetseg.hu/letoltes/document/423-az-mts-150-eve.pdf> (2026.03.24.)
- [4] Varga F. „A budapesti hivatásos tűzoltóság története 1870–2020” *Belügyi Szemle*, pp. 31-50, 2020. 8. szám, DOI: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.8.2> [Online]. Elérhetőség: <https://real.mtak.hu/112737/1/VargaBelugyiSzemle2020.evi8.szam31-50.pdf> (2026.01.24.)
- [5] Thurner A. *A Szatmári Országos Tűzoltó Kongresszus Lapja* (3. szám) 1908
- [6] Az 5.090/1948. kormányrendelet az állami tűzoltóság szervezése és a tűzoltóság szervezete tárgyában [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1948_5090_korm_rendelet_4674856 (2026.01.20)
- [7] Az 1956. évi 13. számú törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetről [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1956_13_tvr_3135061 (2026.01.20)
- [8] A 30/1956. (IX. 8.) MT-rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetről [Online]. Elérhetőség: https://jogkodex.hu/jsz/1956_30_mt_rendelet_6411994 (2026.01.20)
- [9] 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről [Online]. Elérhetőség: <https://njt.hu/jogszabaly/1991-20-00-00> (2026.01.20)
- [10] 1996. évi XXXI. törvény a tűz elleni védekezésről, a műszaki mentésről és a tűzoltóságról [Online]. Elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600031.tv> (2025.11.16.)
- [11] 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról [Online]. Elérhetőség: <https://njt.hu/jogszabaly/2011-128-00-00> (2025.11.16.)
- [12] "Jelképes tűztámadással" és bankettel ünnepelték 119 éve a szatmári Tűzoltótorony felavatását [Online]. Elérhetőség: <https://www.szatmar.ro/jelkepes-tuztamadassal-es-bankettel-unnepeltek-119-eve-a-szatmari-tuzoltotorony-felavatasat/> (2025.11.16.)
- [13] Szalay O. „A szatmári Tűzoltótorony száz éve.” [Online]. Elérhetőség: https://epa.oszk.hu/03000/03018/00190/pdf/EPA03018_honismeret_2005_06_030-033.pdf (2025.11.17.)
- [14] Thurner A. „A Szatmári Országos Tűzoltó Kongresszus Lapja (1. szám)” 1908 [Online]. Elérhetőség: https://library.hungaricana.hu/hu/view/SzatmariTuzoltoKongresszusLapja_1908/?pg=0&layout=s (2025.11.17)
- [15] Józsa J. „Pestis, földrengések, tűzvészek és árvíz Szatmárban.” Lokálhistóriák blog. [Online]. Elérhetőség: <https://lokalhistoriak.blogspot.com/2019/05/pestis-foldrengesek-tuzveszek-es-arviz.html> (2025.11.18.)

- [16] Szatmár Megyei „Szamos” Vészhelyzeti Felügyelőség „A funkcionális struktúrák feladatai” (Inspectoratul pentru Situații de Urgență „Someș” al Județului Satu Mare.:Atribuțiile structurilor funcționale) 2025 [Online]. Elérhetőség: <https://isusm.igsu.ro/atributii-si-istoric> (2025.11.27.)
- [17] 179 éve hozták létre Bukarest első katonai tűzoltóegységét (179 de ani de la înființarea primei unități de pompieri militari din București) [Online]. Elérhetőség: <https://ziarullumina.ro/societate/historica/179-de-ani-de-la-infiintarea-primei-unitati-de-pompieri-militari-din-bucuresti-182979.html> (2025.11.27.)
- [18] Jász Megyei „Mihail Sturdza Vészhelyzeti Felügyelőség. „Feladatok és történet” (Inspectoratul pentru Situații de Urgență ”Mihail Sturdza” al județului Iași Inspectoratul pentru Situații de Urgență ”Mihail Sturdza” al județului Iași: Atribuții și istoric) 2025 [Online]. Elérhetőség: <https://isuis.igsu.ro/stiri-locale/atributii-si-istoric-3> (2025.11.27.)
- [19] Neacșa, F. „Organizarea apărării împotriva incendiilor în spațiul românesc – la Marea Unire din 1918”. Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale, 2018(2). [Online]. Elérhetőség: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3424751 (2025.11.27.)
- [20] Tóth Sz. B. „Trecutul și prezentul Pompierilor Voluntari din Județul Covasna.” Academia.edu. [Online]. Elérhetőség: https://www.academia.edu/11352618/Trecutul_și_prezentul_Pompierilor_Voluntari_din_Județul_Covasna (2025.11.27.)
- [21] Európai Bizottság „România - Áttekintés a nemzeti katasztrófavédelmi rendszerről.” European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. [Online]. Elérhetőség: https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/what/civil-protection/national-disaster-management-system/romania_en (2025.12.02.)
- [22] A 88/2001. számú kormányrendelet a közösségi sürgősségi szolgálatok létrehozásáról, megszervezéséről és működéséről. Közzétéve a Hivatalos Közlöny 544. számában, 2001 (Ordonanța nr. 88 din 30 august 2001 privind înființarea, organizarea și funcționarea serviciilor publice comunitare pentru situații de urgență. Publicată în Monitorul Oficial nr. 544 din 1 septembrie 2001.) [Online]. Elérhetőség: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/30372> (2025.12.04.)
- [23] Iszlai K. „Így működnek a hivatásos tűzoltók.” [Online]. Elérhetőség: <https://szekelyhon.ro/aktualis/igy-mukodnek-a-hivatasos-tuzoltok> (2025.12.04.)
- [24] Krónika „România kimagaslóan sokat költ tűzvédelemre, de a tűzoltók száma nem túl magas.” [Online]. Elérhetőség: <https://kronika.ro/belfold/romania-kimagasloan-sokat-kolt-tuzvedelemre-de-a-tuzoltok-szama-nem-tul-magas> (2025.12.04.)